

Εννοιολογικές διευκρινίσεις για την Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ) όπως αντικατοπτρίζονται σε δείκτες της Στρατηγικής της UNECE

Μιχαήλ Σκούλλος
Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών, Πρόεδρος MIO-ECSDE

Περίληψη. Στην εργασία επιχειρείται συσχετισμός μεταξύ, αφενός των βασικών εννοιών που αποτελούν το υπόβαθρο και οριοθετούν, το περιεχόμενο και τις επιδιώξεις της *Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ)* και αφετέρου των δεικτών που προτείνονται για παρακολούθηση της εξέλιξης εφαρμογής της Στρατηγικής για την ΕΑΑ της UNECE. Η Στρατηγική, πέρα από τον καθορισμό της έννοιας της ΕΑΑ προσδιορίζει περιοχές δράσης παρέχοντας και ενδεικτικό κατάλογο θεματολογίας, περιλαμβάνει ακόμη σειρά λειτουργικών στόχων, όπως 1) διασφάλιση πολιτικών, θεσμικών και λειτουργικών πλαισίων, 2) προώθηση της ΕΑΑ σε τυπικό, μη τυπικό και άτυπο επίπεδο, 3) ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών για να γίνουν αποτελεσματικοί φορείς ΕΑΑ, 4) διασφάλιση κατάλληλων εκπαιδευτικών μέσων, 5) προώθηση σχετικής έρευνας, 6) ενδυνάμωση συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων εταίρων σε εθνικό, διατομεακό και διακρατικό επίπεδο. Με το προταθέν από εμπειρογνώμονες σύστημα δεικτών και υπο-δεικτών επιχειρείται η εξασφάλιση πληροφoρίας υποβάθρου, η εκτίμηση της πορείας προόδου εφαρμογής και σε κάποιο βαθμό η εκτίμηση του αποτελέσματος. Η διεπιστημονικότητα και το θεματολογικό περιεχόμενο εκτιμάται μέσα από το παράρτημα συγκεκριμένου υποδείκτη που περιλαμβάνει ενδεικτικά από Ειρήνη, Ηθική - Φιλοσοφία και Διακυβέρνηση, μέχρι πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, προστασία περιβάλλοντος, κλιματικές αλλαγές, οικονομία κ.α. Στο παράρτημα άλλου υποδείκτη τα αναμενόμενα αποτελέσματα συνδυάζονται με τις ικανότητες να μαθαίνει κανείς: «πώς να μαθαίνει» (π.χ. κριτική και συστημική σκέψη), «πώς να πράττει» (π.χ. υπεύθυνη δράση, αντιμετώπιση κρίσεων), «πώς να είναι» (π.χ. ανάπτυξη αυτοπεποίθησης, ικανότητα επικοινωνίας) και «πώς να ζει και να εργάζεται» με άλλους (π.χ. συναινετική δράση, δημοκρατικές διαδικασίες).

Εισαγωγή

Όπως είναι γνωστό η *Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ)* αναγνωρίστηκε ως απαραίτητο όχημα για την επίτευξη της Αειφόρου Ανάπτυξης (ΑΑ) στο Γιοχάνεσμπουργκ (Αύγουστος 2002). Εκεί αποφασίστηκε και η καθιέρωση της Δεκαετίας του ΟΗΕ για την ΕΑΑ (2005-2014), που ανακηρύχτηκε επίσημα με την 57/254, απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (Δεκέμβριος 2002). [1] Η Δεκαετία τέθηκε υπό το συντονισμό της UNESCO με την προτροπή να αναληφθούν περιφερειακές και εθνικές δράσεις για την προώθηση και εφαρμογή της ΕΑΑ. [2]

Στο πλαίσιο αυτό, τα 55 κράτη της UNECE¹ επεξεργάστηκαν και υιοθέτησαν τον Μάρτιο του 2005 την Στρατηγική για την ΕΑΑ [3], η οποία αποτελεί ένα προωθημένο κείμενο

¹ UNECE: (United Nations Economic Commission for Europe). Στην Οικονομική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη στην οποία μετέχουν 56 χώρες Αζερμπαϊτζάν, Αλβανία, Ανδόρα, Αρμενία, Αυστρία, Βέλγιο, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Γεωργία, Δανία, Ελβετία, Ελλάδα, Εσθονία, Η.Π.Α., Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Ισλανδία, Ισπανία, Ισραήλ, Ιταλία, Καζακστάν, Καναδάς, Κροατία, Κύπρος, Κυρκιστάν, Λετονία, Λευκορωσία, Λιθουανία, Λιχτενστάιν, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Μαυροβούνιο, Μολδαβία, Μονακό, Νορβηγία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Ουζμπεκιστάν, Ουκρανία, Π.Γ.Δ. Μακεδονίας, Πολωνία,

που προσδιορίζει όχι μόνο τις αρχές τους στόχους και το χαρακτήρα της ΕΑΑ αλλά προνοεί για το λεπτομερές περιεχόμενό της με ενδεικτική θεματολογία καθώς και για μια ευρεία σειρά θεσμικών και λειτουργικών προϋποθέσεων για την εφαρμογή, παρακολούθηση της εξέλιξης και αξιολόγησή της.

Στο ανωτέρω πλαίσιο αποφασίστηκε και η κατάρτιση από ομάδα εμπειρογνομόνων ενός συστήματος δεικτών που θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σταδιακά και βάσει των οποίων θα υποβάλουν οι χώρες τις εκθέσεις τους προς τη Γραμματεία της UNECE. [4] Τα απαιτούμενα στοιχεία για την κατάρτιση των εκθέσεων προς την UNECE εναρμονίστηκαν με αυτά της UNESCO και έτσι, τα κράτη μέλη της UNECE θα μπορούν να υποβάλουν μία μόνο έκθεση για την εφαρμογή των Δράσεων της Δεκαετίας.

Το σύστημα των Δεικτών

Το σύστημα των Δεικτών έχει έναν πολυσχιδή σχεδιασμό που επιτρέπει αφ' ενός την κατάρτιση ενός υποβάθρου (Background information) ώστε στο μέλλον να μπορεί να αξιολογηθεί ευκολότερα η πρόοδος και αφετέρου την εμβάθυνση τόσο στις διαδικασίες, όσο και τις λειτουργίες και τη θεματολογία που έχουν περιληφθεί στις Στρατηγικές και τα Προγράμματα κάθε χώρας. Πρόσθετος ρόλος του συστήματος των δεικτών είναι να αποτελέσουν οι ίδιοι εκπαιδευτικό εργαλείο για το σύνολο της εκπαιδευτικής κοινότητας. Από τους εκπαιδευτικούς έως τα στελέχη των εκπαιδευτικών ινστιτούτων και της διοίκησης των αντίστοιχων Υπουργείων και Κέντρων.

Οι δείκτες παρέχονται ως απαντήσεις σε συγκεκριμένα ερωτήματα. Το υπόβαθρο εξασφαλίζεται με ένα ΝΑΙ ή ΟΧΙ σε καθένα από τα ερωτήματα. Η ποιοτική και ποσοτική αξιολόγηση ακολουθεί με βάση διάφορες κλίμακες διαβάθμισης (όπου αυτό είναι δυνατό) και με ελεύθερο κείμενο περιγραφής. Συνάμα, τοποθετούνται εννέα (9) ζητήματα (Βλ. Πίνακα1). Κάτω από τα πρώτα έξι, που αναπτύχθηκαν σε συμφωνία με τους στόχους της Στρατηγικής έχουν ταξινομηθεί δεκαοκτώ δείκτες (Βλ. Πίνακα 2) που αναλύονται παραπέρα σε 47 υποδείκτες.

Πίνακας 1: Τα εννέα ζητήματα όπως αναφέρονται στο έντυπο σύνταξης εκθέσεων για τα κράτη-μέλη της UNECE

ΖΗΤΗΜΑ 1^ο	ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΡΕΞΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ, ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΠΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΑΑ
ΖΗΤΗΜΑ 2^ο	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΥΠΙΚΗ, ΜΗ ΤΥΠΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΥΠΗ ΜΑΘΗΣΗ
ΖΗΤΗΜΑ 3^ο	ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΝΑ ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΒΟΥΝ ΤΗΝ ΑΑ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥΣ
ΖΗΤΗΜΑ 4^ο	ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΗ ΟΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΡΚΕΤΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΓΙΑ ΕΑΑ
ΖΗΤΗΜΑ 5^ο	ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΑΑ
ΖΗΤΗΜΑ 6^ο	ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΑΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ UNECE ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ
ΖΗΤΗΜΑ 7^ο	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ, ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ ΛΑΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΑΑ
ΖΗΤΗΜΑ 8^ο	ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΑ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΖΗΤΗΜΑ 9^ο	ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Πορτογαλία, Ρουμανία, Ρωσία, Σαν Μαρίνο, Σερβία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Τατζικιστάν, Τουρκία, Τουρκμενιστάν, Τσεχία, Φινλανδία.

Για τα ζητήματα 7, 8 και 9 ζητούνται περιγραφικές εκθέσεις για την κατάσταση στη χώρα με προοπτική να δοθούν στο μέλλον ποιοτικά στοιχεία που να δείχνουν τις αλλαγές και την πρόοδο.

Είναι προφανές από τους πίνακες ότι ουσιαστικά οι δείκτες αυτοί επιτρέπουν την παρακολούθηση της εισαγωγής και ανάπτυξης της ΕΑΑ και της ίδιας της Στρατηγικής στις χώρες της UNECE. Αν επιχειρήσουμε να αναζητήσουμε τον συσχετισμό με το βαθύτερο περιεχόμενο, στοχοθεσία και μεθοδολογία της ΕΑΑ πρέπει να πάμε στο επίπεδο των υποδεικτών.

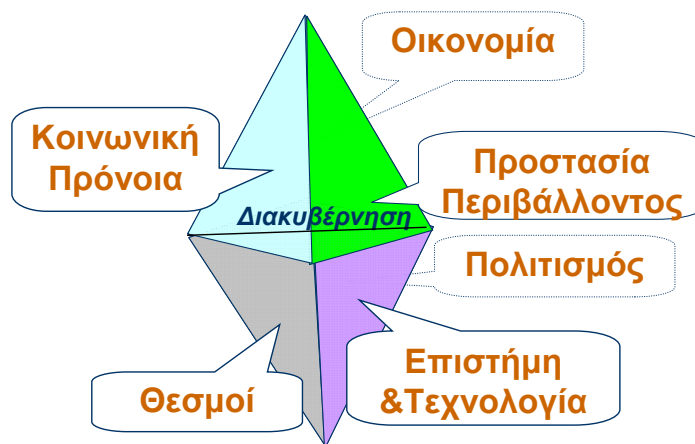
Πίνακας 2: Οι δεκαοκτώ υποδείκτες όπως αναφέρονται στο έντυπο σύνταξης εκθέσεων για τα κράτη μέλη της UNECE

Οδηγός συμπλήρωσης: (1) όχι ακόμα, (2) σε εξέλιξη, (3) σε ανάπτυξη, (4) ολοκληρώθηκε			1	2	3	4
1	Δ 1.1	Προαπαιτούμενα μέτρα λαμβάνονται ώστε να υποστηρίξουν την προώθηση της ΕΑΑ.				
2	Δ 1.2	Πλαίσια πολιτικής καθώς και ρυθμιστικά και λειτουργικά πλαίσια του υποστηρίζουν την προώθηση της ΕΑΑ.				
3	Δ 1.3	Εθνικές πολιτικές που υποστηρίζουν συνέργειες μεταξύ διαδικασιών σχετικών με την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΑΑ) και την ΕΑΑ.				
4	Δ 2.1	Θέματα κλειδιά της ΑΑ που αναφέρονται στην τυπική εκπαίδευση				
5	Δ 2.2	Οι Στρατηγικές για την εφαρμογή της ΕΑΑ είναι καθαρά εξακριβωμένες.				
6	Δ 2.3	Προωθείται μία προσέγγιση της ΕΑΑ/ΑΑ από το «σύνολο του ιδρύματος»				
7	Δ 2.4	Η ΕΑΑ αντιμετωπίζεται μέσω των συστημάτων εκτίμησης/βελτίωσης ποιότητας της εκπαίδευσης				
8	Δ 2.5	Εφαρμόζονται μέθοδοι και εργαλεία ΕΑΑ της μη τυπικής και άτυπης μάθησης για να εκτιμήσουν στην πράξη την αλλαγή στη γνώση, τη στάση και τη συμπεριφορά.				
9	Δ 2.6	Εφαρμογή της ΕΑΑ ως μιας πολυ-εταιρικής διαδικασίας				
10	Δ 3.1	Η ΕΑΑ συμπεριλαμβάνεται στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.				
11	Δ 3.2	Υφίστανται ευκαιρίες για τους εκπαιδευτικούς να συνεργαστούν στην ΕΑΑ				
12	Δ 4.1	Παραγωγή υλικών και εργαλείων για την ΕΑΑ.				
13	Δ 4.2	Ύπαρξη μηχανισμών ελέγχου ποιότητας των υλικών και εργαλείων της ΕΑΑ.				
14	Δ 4.3	Τα εργαλεία και υλικά για την ΕΑΑ είναι προσβάσιμα/ προσιτά				
15	Δ 5.1	Προωθείται η έρευνα για την ΕΑΑ.				
16	Δ 5.2	Προωθείται η ανάπτυξη της ΕΑΑ.				
17	Δ 5.3	Προωθείται η διάχυση των ερευνητικών αποτελεσμάτων για ΕΑΑ.				
18	Δ 6.1	Ενίσχυση της Διεθνούς Συνεργασίας για την ΕΑΑ στην περιοχή της UNECE και ευρύτερα				

Μοντέλο για την εξέλιξη και το περιεχόμενο της ΕΑΑ

Για την εξέλιξη και το περιεχόμενο της ΕΑΑ αναπτύξαμε ένα μοντέλο [5][6] που απεικονίζεται σχηματικά στο σχήμα 1. Στο μοντέλο αυτό, οι άνω τρεις έδρες αντιστοιχούν σε αντικείμενα της ΑΑ (περιβάλλον, κοινωνία, οικονομία) με βάση τη διακυβέρνηση, ενώ οι «υποστηρικτικές» κάτω τρεις έδρες αφορούν περιοχές όπου αλλαγές και πρόοδος είναι αναγκαία για την υποβοήθηση επίτευξης της ΑΑ (πολιτισμός, θεσμοί, επιστήμη-τεχνολογία).

Σχήμα 1: Το περιεχόμενο της ΕΑΑ σαν «διαμάντι» (διπλή τριγωνική πυραμίδα - εξάεδρο [5])

Με βάση το σχήμα αυτό, πρόοδος είναι η εξέλιξη από την περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ) ή άλλες μορφές στοχευμένης εκπαίδευσης π.χ. στους θεσμούς, οικονομία κ.λπ., προς ΕΑΑ με εξασφάλιση της πολυθεματικότητας και διαθεματικότητας. Σε αντιστοιχία με τα παραπάνω είναι το παράρτημα 1α που αντιστοιχεί στον υποδείκτη 2.1.1 (Βλ. Πίνακα 3).

Πίνακας 3: Δείκτης 2.1, Υπο-δείκτης 2.1.1. Θεματα-κλειδιά της ΑΑ που αναφέρονται διεξοδικά στο πρόγραμμα σπουδών στα διάφορα επίπεδα της τυπικής εκπαίδευσης, όπως αναφέρονται στο έντυπο σύνταξης εκθέσεων για τα κράτη μέλη της UNECE

Επίπεδο εκπαίδευσης σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ταξινόμησης της Εκπαίδευσης (ΔΠΤΕ)	0	1	2	3	4	5
Ειρήνη (διεθνείς σχέσεις, ασφάλεια και επίλυση συγκρούσεων, συμπράξεις, κ.λπ.) (Θ Κ)						
Ηθική και φιλοσοφία (Κ)						
Ενεργοί πολίτες, δημοκρατία και διακυβέρνηση (Θ)						
Ανθρώπινα δικαιώματα, (συμπεριλαμβ. Ισότητα φύλων, φυλών, μεταξύ γενεών) (Κ, Θ)						
Καταπολέμηση της φτώχειας (Κ, Θ)						
Πολιτιστική ποικιλότητα (Πολ)						
Βιολογική ποικιλότητα και ποικιλότητα τοπίων (Π)						
Προστασία Περιβάλλοντος (Διαχείριση απορριμμάτων κ.λπ.) (Τ, Π)						
Αρχές οικολογίας / προσέγγιση των οικοσυστημάτων (Π)						
Διαχείριση Φυσικών πόρων (συμπεριλαμβ. νερό, έδαφος, ορυκτά καύσιμα, κ.λπ.) (Π)						
Κλιματική Αλλαγή (Π)						
Ατομική και Οικογενειακή υγεία (π.χ. HIV/AIDS, ναρκωτικά, κ.λπ.) (Κ)						
Υγεία Περιβάλλοντος (π.χ. τροφή και πόση, ποιότητα νερού, ρύπανση)(Π, Κ)						
Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (Κ)						
Πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης (Ο, Κ)						
Οικονομία Ο						
Αγροτική / αστική ανάπτυξη (Ο, Κ, Π)						
Σύνολο						
Άλλα (οι χώρες συμπληρώνουν επιπλέον θέματα, εάν χρειάζεται)						

Είναι προφανές ότι τα θέματα περιβαλλοντικής και κοινωνικής κατεύθυνσης είναι περισσότερα, αλλά σοβαρό τμήμα της θεματολογίας αφορά επίσης στους θεσμούς και τη διακυβέρνηση. Ο πολιτισμός επίσης αναφέρεται. Ενώ εκ πρώτης όψεως απουσιάζει η

επιστήμη και τεχνολογία, αυτές καλύπτονται εν μέρει κάτω από την προστασία περιβάλλοντος (τεχνολογίες διαχείρισης, απορρύπανσης κ.λπ.), όπως και στην παραγωγή και την αγροτική και αστική ανάπτυξη.

Η σχέση εκπαίδευσης για την επιστήμη και ΕΑΑ έχει διεξοδικά αναλυθεί σε άλλη εργασία. [7] Η επιστήμη εξάλλου στις περισσότερες περιπτώσεις ταυτίζεται με την κύρια κατεύθυνση των σπουδών (σε τριτοβάθμιο επίπεδο) ή με κάθε ένα βασικό μάθημα, σε κατώτερες βαθμίδες. Όπως έχει αναπτυχθεί και αλλού [5][6], η ΕΑΑ, εκτός από γνώσεις πρέπει να αναπτύσσει και τις κατάλληλες ικανότητες, δεξιότητες και στάσεις που να επιτρέπουν στους εκπαιδευόμενους να μαθαίνουν σωστά με την ευρύτερη σημασία της έννοιας της μάθησης. Στον τομέα αυτόν ανταποκρίνεται το παράρτημα 1β του υποδείκτη 2.1.2 (Βλ. Πίνακα 4).

Μέσω του υποδείκτη αυτού επιχειρείται η ποσοτικοποίηση της εκπαιδευτικής προσπάθειας στο να επιτευχθούν βασικά ποιοτικά χαρακτηριστικά που επιδιώκεται να αναπτυχθούν στον εκπαιδευόμενο. Είναι προφανές ότι τα γνωστικά πεδία εκπαίδευσης που ενισχύουν τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να ποικίλλουν, ανάλογα με τις συνθήκες, τα κύρια και δευτερεύοντα μαθήματα, κ.λπ. και μπορούν να επεκτείνονται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, αν και το ανώτερο επίπεδο κριτικής σκέψης πιστεύεται ότι προσεγγίζεται κατά τα πρώτα έτη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Τέλος, για την ενθάρρυνση των χωρών να επεκτείνουν και ενδυναμώνουν την ΕΑΑ σε όλο το φάσμα της τυπικής, μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης με συμμετοχή όσο γίνεται ευρύτερης ομάδας κοινωνικών εταίρων έχει εισαχθεί ο υποδείκτης 2.6.1 (Βλ Πίνακα 5). Εδώ περιλαμβάνονται δύο υπο-πίνακες που βασίζονται, ο μεν πρώτος στην γενική κατανομή της Στρατηγικής της UNECE, ενώ στον δεύτερο έχει χρησιμοποιηθεί μία διαφορετική κατάταξη, όπως αυτή έχει προταθεί στα κείμενα της Δεκαετίας του ΟΗΕ για την ΕΑΑ. Ουσιαστικά ο δεύτερος πίνακας δεν αφορά την τυπική εκπαίδευση αλλά μορφές άτυπης ΕΑΑ και κατάρτισης.

Υπάρχει πρόβλεψη ώστε όλοι οι πίνακες να παραμένουν ανοιχτοί για πιθανές προσθήκες ή αλλαγές από την εκπαιδευτική κοινότητα κάθε χώρας.

Πίνακας 4: (Δείκτης 2.1, Υπο-δείκτης 2.1.2) Πίνακας Μαθησιακών Αποτελεσμάτων: Ο βαθμός στον οποίο ισχύουν τα πεδία, που ενισχύουν την ΕΑΑ αναφέρονται ρητά στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών στα διάφορα επίπεδα τη τυπικής εκπαίδευσης, όπως αναφέρεται στο έντυπο σύνταξης εκθέσεων για τα κράτη μέλη της UNECE.

Μαθαίνω να μαθαίνω Ενισχύει η εκπαίδευση σε κάθε επίπεδο των διδασκομένων την ικανότητα να:	Αναμενόμενα αποτελέσματα	0	1	2	3	4	5
	Θέτουν αναλυτικά ερωτήματα /κριτική σκέψη						
	Αντιλαμβάνονται την σύνθετη/ συστημική σκέψη						
	Υπερνικούν τα εμπόδια / επιλύουν το πρόβλημα						
	Διαχειρίζονται την αλλαγή /τοποθετούν/οριοθετούν το πρόβλημα						
	Σκέπτονται δημιουργικά / σκέπτονται με προσανατολισμό στο μέλλον						
	Κατανοούν τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στους κλάδους μαθημάτων / ολιστική προσέγγιση						
	Σύνολο						
	<i>άλλα (οι χώρες συμπληρώνουν όσα χρειάζονται)</i>						
Μαθαίνω να κάνω Ενισχύει η εκπαίδευση σε κάθε επίπεδο την ικανότητα των διδασκομένων να :	Αναμενόμενα αποτελέσματα	0	1	2	3	4	5
	Εφαρμόζουν ότι μαθαίνουν στην καθημερινή τους ζωή						
	Λαμβάνουν αποφάσεις, συμπεριλαμβανομένων περιπτώσεων αβεβαιότητας						
	Αντιμετωπίζουν περιπτώσεις κρίσεων και κινδύνων						
	Δρουν υπεύθυνα						
	Δρουν με αυτοεκτίμηση						
	Δρουν με αποφασιστικότητα						
	Σύνολο						
	<i>άλλα (οι χώρες συμπληρώνουν όσα χρειάζονται)</i>						
Μαθαίνω να είμαι Ενισχύει η εκπαίδευση σε κάθε επίπεδο την ικανότητα των διδασκομένων να:	Αναμενόμενα αποτελέσματα	0	1	2	3	4	5
	Έχουν αυτοπεποίθηση						
	Αναπτύσσουν αυτοέκφραση και επικοινωνία						
	Ανταπεξέρχονται, κάτω από πίεση						
	Διευκρινίζουν και αποδαφνίζουν αξίες (για τη φάση III)						
	Σύνολο						
	<i>άλλα (οι χώρες συμπληρώνουν όσα χρειάζονται)</i>						
Μαθαίνω να ζώ και να και να εργάζομαι με άλλους Ενισχύει η εκπαίδευση σε κάθε επίπεδο την ικανότητα των διδασκομένων να:	Αναμενόμενα αποτελέσματα	0	1	2	3	4	5
	Δρουν με υπευθυνότητα (τοπικά και πλανητικά)						
	Δρουν με σεβασμό προς τους άλλους						
	Αναγνωρίζουν τους εμπλεκόμενους (φορείς ή άτομα) & τα συμφέροντα/ενδιαφέροντά τους						
	Συνεργάζονται/δουλεύουν σε ομάδες						
	Συμμετέχουν σε δημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων						
	Διαπραγματεύονται και δρουν συναινετικά						
	Κατανέμουν τις ευθύνες (επικουρικότητα)						
Σύνολο							

άλλα (οι χώρες συμπληρώνουν όσα χρειάζονται)

Πίνακας 5: (Δείκτης 2.6, Υπο-δείκτης 2.6.1): Ο βαθμός εφαρμογής της ΕΑΑ ως μίας πολυ-εταιρικής διαδικασίας, όπως αναφέρεται στο έντυπο σύνταξης εκθέσεων για τα κράτη μέλη της UNECE.

Πίνακας (α) Σύμφωνα με την Στρατηγική της UNECE για την ΕΑΑ

Εταίροι / Φορείς	Κατάταξη Σύμφωνα με τη Στρατηγική της UNECE		
	Τυπική	Μη τυπική	Άτυπη
ΜΚΟ			
Τοπικές κυβερνήσεις			
Οργανώσεις εργαζομένων			
Ιδιωτικός τομέας			
Σχετικοί με τις τοπικές κοινότητες			
Σχετικοί με την πίστη/θρησκεία			
MME			
Σύνολο			
άλλα (οι χώρες συμπληρώνουν όσα χρειάζονται)			

Πίνακας (β) σύμφωνα με τη Δεκαετία του ΟΗΕ για την ΕΑΑ

Εταίροι / Φορείς	Κατάταξη Σύμφωνα με τη Δεκαετία για την ΕΑΑ				
	Ευαισθητοποίηση Κοινού	Ποιότητα εκπαίδευσης	Επαναπροσανατολισμός Εκπαίδευσης	Κατάρτιση	Κοινωνική Μάθηση
ΜΚΟ					
Τοπικές κυβερνήσεις					
Οργανώσεις εργαζομένων					
Ιδιωτικός τομέας					
Σχετικοί με τις τοπικές κοινότητες					
Σχετικοί με την πίστη/θρησκεία					
MME					
Σύνολο					
άλλα (οι χώρες συμπληρώνουν όσα χρειάζονται)					

Όπως είναι σαφές και παρά τις έντονες προσπάθειες των εμπειρογνομόνων, το σύστημα των δεικτών που τελικά εισήχθη είναι σε θέση να απεικονίσει ικανοποιητικά την επικρατούσα κατάσταση, τις προσπάθειες εφαρμογής και την πρόοδο που ελπίζεται να σημειωθεί, αλλά δεν αποτιμά το εκπαιδευτικό αποτέλεσμα στην μάθηση και αλλαγή συμπεριφοράς και στάσεων των εκπαιδευομένων. Όπως συμφωνήθηκε από τους εμπειρογνώμονες, μία απόπειρα επέκτασης των δεικτών προς την κατεύθυνση αυτή και επικίνδυνη θα ήταν και αμφιβόλου εγκυρότητας, με βάση τα σημερινά δεδομένα και συνθήκες. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να ερευνούμε και να προσπαθούμε να συμπεριλάβουμε τέτοιους δείκτες εάν μπορούσαμε να εξασφαλίσουμε επιστημονικά την εγκυρότητά τους, σε λογικό χρονοδιάγραμμα και με προσιτό κόστος.

Παραπομπές

- [1] Resolution 57/254, December 2002 of UN General Assembly.
- [2] UNESCO “Framework for the UN DESD International Implementation Scheme”, 2006.
- [3] UNECE “Strategy for Education for Sustainable Development”, 2005, διαθέσιμη σε διάφορες γλώσσες συμπεριλαμβ. της Ελληνικής (Στρατηγική της UNECE για την Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη) στον ιστοχώρο της UNECE <http://www.unece.org/env/esd/Strategy&Framework.htm>
- [4] “Reporting Format for Indicators for Education for Sustainable Development” διαθέσιμο στο <http://www.unece.org/env/esd/SC.EGI.htm>
- [5] Σκούλλος Μ., (2006) «Εξέλιξη και Αρχές της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ)» άρθρο σε υπό έκδοση τόμο με τίτλο «Σεμινάρια 2005-2006: Περιβαλλοντικές Δράσεις, Εκπαίδευση για την Αειφορία», ΥΠΕΠΘ, Δ/νση ΣΕΠΕΔ, Τμήμα ΠΕ και ΑΥ
- [6] Scoullou M. Malotidi & V. (2004) “Handbook on methods used in Environmental Education and Education for Sustainable Development”, MIO-ECSDE, Athens.
- [7] Scoullou M. “Science and Culture in the Education for Sustainable Development”, Paper presented during the International Conference "ESD: Preparing the UN Decade"(ICESD 2004), Braga, Portugal, 19-22 May 2004.